

BALKAN SAVAŞI SONLARINDA EDİRNE'NİN KURTARILMASI HUSUSUNDA HEMEN TEŞEBBÜSE GEÇİLMESİ İÇİN ATATÜRK'ÜN HARBİYE NEZA- RETİNİ UYARIŞINA DAİR BİLİNMEYEN BİR BELGE

MİTHAT SERTOĞLU

1908 Meşrutiyet devriminden sonra, Balkan devletleri arasında Osmanlı İmparatorluğuna karşı bir birleşme eğilimi başgöstermişti. Bilhassa Bulgarlar ve Sırlar, Makedonya'yı almak ve aralarında paylaşmak emelindeydiler. Bu bölgenin Osmanlı imparatorluğundan ayrılmasını yeter görüyorlar ve paylaşma konusunda anlaşmaya varmayı umuyorlardı. Bilindiği gibi, neticede durum böyle olmamış ve bu iki devlet bu yüzden anlaşmazlıktan kurtulamamıştır. Bunun sebebi ise, Makedonya sorununda karşılıklı emel ve çıkarlarının bağdaşmaz ve uzlaşmaz oluşudur.

Bu sırada, Yunanistan henüz tereddütlü idi. Bu devlet, Slavların Balkanlara tamamen hâkim duruma geçmesinden endişe ediyor, bir Balkan ittifakında azınlıkta kalmaktan ve millî çıkarlarının tehlikeye düşmesinden korkuyordu. Osmanlı devleti aslında bu fırsattan faydalanarak aradaki pürüzlü sorunları çözümleyip Yunanistan'la işbirliğinde bulunabilir, böylece de Balkan devletlerinin kendisine karşı birleşmelerini engelliyebilirdi. Bu sorunların başında ise, Girid geliyordu.

Girid meclisi, daha 6 Ekim 1908 tarihinde adanın Yunanistana katıldığını ilân etmiş, Osmanlı devleti bunu kabul etmemişse de bir şey yapamamıştı. 9 Ekim 1910 tarihinde ise bu meclis, Yunan kralına sadakat yemini etti. Osmanlı devleti tebası olan meclis başkanı Venizelos, Girid millet vekili olarak Yunan parlamentosuna katıldı. Bâbıâlinin şiddetli protestosu, sadece Girid meclisindeki müslüman üyelerin bu yeminden istisna edilmeleri sonucunu doğurabildi.

Diğer taraftan, Sırbistan ile Bulgaristan, Yunanistan'ın kuvvetlenmesinden, Ege adalarına sıçramasından, Arnavutlardan Rum - Ortodoks kilisesine bağlı olanlar vasıtasıyla güney Arnavutluk'da ve Rumlarla Rum kilisesi vasıtasıyla Makedonya'da gittikçe nüfuz kazanmasından çekinmekteydiler. V. Mehmed Reşad'ın Osmanlı tah-

tına çıkması üzerine Sırp ve Bulgar krallarının acele İstanbul'a gelişleri, Osmanlı devletiyle Yunanistan aleyhinde bir çıkar anlaşması imkânlarını aramak gayesini taşımaktaydı. Ne yazık ki, Bâbiâli bunu anlayamamış ve bu durumdan faydalanamamıştır. Halbuki, bu vasiya ile Yunanistan'ı baskı altına alarak bu devleti Girid sorununda yola getirmek mümkün olabilirdi. Bu yapılamadı; üstelik, Girid oldu bittisi kabul edildiği halde, izlenen zaif ve acemice politika yüzünden, Yunanistan'ın Osmanlı devletinden uzaklaşarak Bulgaristan ve Sırbistan'la anlaşmasına da engel olunamadı. Bu üç devletin Osmanlı devletine karşı daha evvel kolay kolay birleşmemelerinin en mühim bir sebebi de, bilindiği gibi "kilise anlaşmazlığı" idi. Bulgaristan daha evvel Rum - Ortodoks kilisesinden ayrıлып millî kilisesini kurmuş, Fener patrikhanesi ise bunu kabul etmiyerek Bulgar kilisesini afaroz etmişti. Sırbistan da millî kilise davasındaydı. Osmanlı devleti, Sırbistan henüz bir prenslik halinde bulunduğu sırada, onun bu arzusunun desteklemişti. Ayrıca bir kısım Bulgarlar ve Sırp, afaroz korkusuyla Rum kilisesine bağlı kalmışlardı. Bütün bunların sonunda gerek Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan'da ve gerekse Osmanlı Makedonyasında bulunan kilise, manastır, okul v. s. nin hangi cemaate ait olacağı hakkında büyük anlaşmazlıklar doğmuş ve bu hal, Yunanistan'ın Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile her hangi bir konuda anlaşmalarının önüne geçmişti. Ancak, 1908 meşrutiyet devriminin tecrübesiz idarecileri, kilise meselesinin Rumeli'deki unsurlar arasında daimî bir huzursuzluk ve neticede asayişsizlik konusu olduğu kanısında bulduklarından, bu sorun kesin şekilde çözümlenirse hıristiyan teba arasında devlete karşı bağlılığın artacağını sanarak 2 Temmuz 1910 tarihinde meşhur "kiliseler kanunu" nu çıkardılar. Kanun, Fener Patrikhanesini bir hayli telâşa düşürdüysede, sonunda Osmanlı devleti aleyhine bir Balkan ittifakının kurulmasını kolaylaştırdı.

Bundan sonra geçen olaylar, İtalya krallığı ile çıkan Tarablus-garp savaşı ve sonunda Osmanlı devletinin Balkan devletleriyle savaşa sürüklenmesi bütün ayrıntılarıyla tarih literatürümüzde mevcuttur¹.

Balkan savaşı, aziz Atatürk Tarablus'da bulunduğu sırada başlamıştır. Kendisi bunu haber alır almaz bu yeni alanda görev almak için yola çıktı. Dönüş sırasında Mısır'a vardığı zaman Komanova yenilgisini, Selânik'in düştüğünü, Bulgar ordusunun Çatalca'ya da-

¹ Hikmet Bayur, Türk İnkilâbı Tarihi, c. 2, kısım 1 - 2.

مختصری نظر تبارکی به

تاریخ ۱۳۰۸

طرفه اول درینک و صفت هر یک سوئیسیه نقطه نظریه منافه و تفرجه ایلمه و مو
منافه علمیه نیمی سده عثمانی اردوسه نیمی ایله خط حرکت ایلمه نقطه حرکت
منافی ظاهر ایلمه. بویله در زمانه و مقایله قوتی اردوسه قومیه جمعیت وطنیه سنه ۱۳۰۸
بروسه نرسو مطبوعه ایلمه. و بویله که جیانتک مکتب ایلمه انکسار اولور:

۱. «آردای ۱۸۰۸» نامیده و صفت سیاه

عثمانی ایلمه. اردوسه ملک مشاکره و در... عثمانی قایمیه سی اور نه نیک بفا. انکسار
مواظقت و آیلرک طالعی دول معظمه به حواله ایلمه و بویله نیمی ایلمه اولور و بویله
ایلمه با... علمیه نیمی سده عثمانی اردوسه نیمی ایله خط حرکت ایلمه نقطه حرکت
منافی ظاهر ایلمه. بویله در زمانه و مقایله قوتی اردوسه قومیه جمعیت وطنیه سنه ۱۳۰۸
بروسه نرسو مطبوعه ایلمه. و بویله که جیانتک مکتب ایلمه انکسار اولور:

۲. «آردای ۱۸۰۸» نامیده و صفت سبز به

عثمانی اردوسه نیمی سده عثمانی اردوسه نیمی ایله خط حرکت ایلمه نقطه حرکت
منافی ظاهر ایلمه. بویله در زمانه و مقایله قوتی اردوسه قومیه جمعیت وطنیه سنه ۱۳۰۸
بروسه نرسو مطبوعه ایلمه. و بویله که جیانتک مکتب ایلمه انکسار اولور:

۳. «آردای ۱۸۰۸» ده و صفت سیاه

عصریه اردوسه نیمی سده عثمانی اردوسه نیمی ایله خط حرکت ایلمه نقطه حرکت
منافی ظاهر ایلمه. بویله در زمانه و مقایله قوتی اردوسه قومیه جمعیت وطنیه سنه ۱۳۰۸
بروسه نرسو مطبوعه ایلمه. و بویله که جیانتک مکتب ایلمه انکسار اولور:

Atatürk'ün ve Fethi Bey'in Edirne'ye yapılmasını istedikleri saldırı hakkında Harbiye Nezaretine yazdıkları yazının 1. sayfası.

yandığını haber aldı. Bu hızlı felâkete bir türlü inanmamakla beraber, İstanbul'a vardığı zaman durumun daha da kötü olduğunu anladı². Kendisi, o sırada Gelibolu yarımadasını korumak için Bolayır'da teşkil edilmiş bulunan "Bahr-ı Sefid Buğazı Kuvay-ı mürettebesi Erkân-ı Harbiyesi" ne memur edildi. Bu ordunun kurmay başkanı ise Fethi Bey (merhum Fethi Okyar) idi. Bulgar ordusu 15 Kasım 1912 tarihinde Çatalca'ya varmış olmakla beraber, kahramanca savunan Edirne düşmemiş bulunuyordu. Çatalca müdafaa hatlarımızda ise şiddetli savaşlar geçmekte idi. Top seslerinin İstanbul'dan duyuluşu saray, Bâbiâlî ve halk arasında büyük heyecan uyandırmıştı. 19 Kasım kadar süren savaşlar sonunda Bulgarlar burada kesin olarak durduruldukları da İstanbul'da panik artmaktaydı. Hükümet, Bulgarların Çatalca'da uzun müddet durdurulamayacağını sanıyor, her ne olursa olsun savaşa son verilmesini istiyordu. Tarafsız devletlerin kendi tebalarını korumak için İstanbul'a savaş gemileri göndermeleri ve hattâ bu maksatla karaya bir miktar asker çıkarmaları, onların da 1878 yılında Ruslar'ın girememiş oldukları Osmanlı başkentine şimdi Bulgar'ların gireceklerine inanmış olduklarını gösteriyordu. Bunun üzerine, büyük devletlerin aracılığından fayda görmemiş olan Bâbiâlî, doğrudan Bulgaristan'a başvurup mütareke istedi ve bu; ağır şartlar karşılığında elde edildi³. Mütarekeye, Sırbistan ve Karadağ da dahil olmuşlardı. Kendi hesabına teklif ettiği ağır şartların kabul edilmemesi yüzünden ise, Yunanistan bunun dışında kalmış bulunuyordu.

Ancak, 16 Aralık 1912 tarihinde Londra'da başlayan barış görüşmeleri, Balkan devletlerinin - evvelce büyük devletler tarafından savaş sonunda Balkanlarda toprak statükosunun bozulmayacağını ilân etmelerine rağmen - Edirne ve doğu Trakya dahil bütün Rumeliyi ve Ege adalarını istemeleri yüzünden 6 Ocak 1913 tarihinde kesildi. Büyük devletler esasen bu savaşta Osmanlı devletinin galip geleceğini sanarak toprak statükosunun bozulmama prensibini ortaya koymuşlardı. Osmanlı devletinin yenilmesi üzerine, bunu unutmış görünüyorlardı. Nitekim, konferans dağıldıktan hemen sonra, 17 Ocak 1913 tarihinde Osmanlı devletine müşterek bir nota vererek Edirne'

² İslâm An. s. 722

³ Mithat Sertoğlu; Resimli - Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi, c. VI. s.

nin Bulgaristan'a terki, Ege adalarının mukadderatının kendilerine bırakılması ve Midye - Enez hattının sınır olarak kabulü şartlarıyla barış yapılmasını istediler. Osmanlı devleti, Balkan devletleriyle savaştığı halde, barış için karşısında Avrupa devletlerini bulmuştu. Bâbî-âlî, Çatalca müdafaa hattının dayanıp dayanamayacağını kestiremiyor, diğer taraftan da Edirne'den vazgeçemiyordu. Mesele, bu yüzden uzun tartışmalara yol açtı. Sonunda barış tekliflerinin toptan reddi imkânsız görüldü. Ancak, bazı tadiller düşünüldü. Bunların başında % 80 ninden fazlasını Türk nüfusunun teşkil ettiği Edirne vilâyetinin, Karaağaç'tan itibaren sınır tayini ile İsviçre gibi müstakil ve tarafsız bir hükûmet haline konulması geliyordu. Bu müzakereler cereyan ederken, ittihad ve terakki partisi Edirne'nin hükûmet tarafından Bulgaristan'a verildiği propagandasına başlamıştı. Nihayet, 23 Ocak 1913 perşembe günü, tarih literatürümüze "Bâbîâlî baskını" adıyla geçmiş olan meşhur hükûmet darbesi yapıldı. Kâmil Paşa kabinesi iktidardan uzaklaştırıldı. Sadarete, harbiye nazırlığını da üzerine almış olan Mahmud Şevket Paşa geçti⁴.

Ancak, aradan bir aydan fazla zaman geçtiği halde, sadece bu maksatla yapıldığı ilân edilen hükûmet darbesi sonunda başa geçmiş olan yeni kabine de Edirne'nin kurtarılması hususunda hiç bir şey yapamamıştı. Bu ise, hoşnutsuzluğun artmasına sebep oluyordu. İşte bu sırada aziz Atatürk, bulunduğu Bolayır'dan sadaret ve başkumandanlık makamlarına 17/18 Şubat 1913 tarihli birer yazı göndererek Edirne'nin askerî güçle alınmasının mümkün olduğunu ve bunun için hiç vakit kaybedilmemesi gerektiğini bildirdi. Bu mektupta, oradaki kuvvetlerin kurmay başkanı sıfatıyla Fethi Okyar'ın da imzası vardır. Ancak yazı Atatürk'ün kendi el yazısıdır, üslûp ve ifade de, aziz Atatürk'ün, gayet kolaylıkla tanınan üslûp ve ifadesidir.

Yazıda evvelâ hükûmet darbesinin yapıldığı 23.1.1913 tarihindeki siyasi durum, şöyle anlatılıyor :

Osmanlı ve Bulgar orduları mütareke halindedirler. Osmanlı kabinesi Edirne'nin Bulgar'ların eline geçmesine razı olmuş ve adaların talihini de büyük devletlere havale etmiş ve bu kararını bildirmek üzere bulunmuş iken düşürülmüştür. Padişah yeni bir kabinenin kurulmasını size vermiş ve bu görev tarafınızdan kabul edilerek yayınlanan bildiride millet namusunun iadesine kabinece gayret olunacağı

⁴ Aynı Eser, s. 2498 - 3503

ilân edilip herkes bu maksat için hizmete çağırılmıştır. Ayrıca, büyük devletlere verilen ve bir örneği basında yayınlanan notadan da yeni kabinenin eski kabine ile aynı düşüncede olmadığı ve Edirne'yi Bulgar'lara terketmeye taraftar bulunmadığı anlaşılmıştır.

Sonra, aynı tarihteki askerî durum anlatılmaktadır :

Osmanlı ordusu, biri Çatalca'da öbürü Gelibolu yarımadasında olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Büyük kısım Çatalca müdafaa hattında ve stratejik ihtiyatları Yeşilköy, İzmit ve Bandırma taraflarında bulunmaktadır.

Gelibolu yarımadasındaki küçük kısım, bir kısım kuvvetlerini savaş halinde bulunan Yunan ordusunun Buğaz aleyhine yapması muhtemel çıkarma hareketine karşı koymaya ayırmıştır.

Mütarekenin imzalanmasından 23 Ocak 1913 tarihine kadar Çatalca ve Gelibolu kuvvetlerinin düzeninin iadesine ve hareket ve savaş kabiliyetlerinin artırılmasına çalışılmaktadır.

Bulgar ordusu, büyük kısmıyla Çatalca karşısında ve bir tümeni ile Gelibolu yarımadasının kuzeyinde bulunmaktadır. Edirne'nin muhasarası, eskisi gibi devam etmektedir. Osmanlı ordusu Genel Kurmayında, sayı üstünlüğünün Bulgar ordusunda bulunduğu kanısı vardır.

Atatürk, bundan sonra 3 Şubat 1913 tarihindeki siyasî duruma şöyle değiniyor :

Düşmanlar, Edirne'yi vermemek iddiasında bulunan Osmanlı devleti notasına yeniden savaşı ilânla cevap vermiştir. 23 Ocak 1913 hükûmet darbesini yapanların, cezalandırılmadıktan başka, önemli memuriyetlere geçirilmelerinden hükûmetin bu darbeyi yapan fikrî hareketi takdir ettiğini ve nümayişçilerle fikir ve çalışma birliğinde bulunacağını anlatmaktadır. Kamu düşüncesi, düşürülmüş kabinenin miskince davranarak Edirne'yi düşmana vermeye razı olduğuna ve yeni kabinenin millî ve askerî namusu iade ederek henüz düşman elinde bulunan Edirne'nin, ordunun bir taarruz hareketiyle kurtarılacağına inanmaktadır. Vilâyetlerde hükûmetin teşvikleriyle savaşın sürdürülmesi lehinde gösteriler yaptırılmıştır.

Aynı tarihteki askerî durumu ise şöyle izah ediyor :

23 Ocak 1913 tarihinden beri askerî durumda önemli bir değişiklik yoktur. İzmit ve Bandırma taraflarındaki stratejik ihtiyatların vapurlara bindirilme hazırlıkları yapılıyor. Anadolu'dan başka celbe-

dilecek kuvvet yoktur. Milletten eli silâh tutan yüzbinlerce kişiden faydalanacağına dair bir hareket de görülmüyor.

Nihayet, durumun tartışılmasına ve varılan sonuca geçiyor :

Milletin ve kamu düşüncesinin aldatılmaması ve kabinenin kendi iddiasını yalanlamaması için düşman ordusunun sayıca ve stratejik üstünlüğünün, kesin ve azimli bir taarruz hareketi ile telâfi edilmesine karar verildiğine hükmetmek gerekir. Hakikaten de bundan başka türlü bir karar verilemez. Edirne, Çatalca ordusundan 300 kilometre uzakta ve Çatalca karşısındaki Bulgar kuvvetinin büyük kısmından başka ayrıca muhasara ordusuyla Osmanlı ordusundan ayrı bulunuyor. Buna göre, Edirne'ye varmak için evvelâ Çatalca'daki Bulgar kuvvetini yenmek, sonra muhasarayı zorla kaldırmak, üçüncü olarak muhasara edilenlerin dört aydan beri uğradıkları tahribatı gidermek için şehre bol miktarda yiyecek yetiştirmek lâzımdır⁵. Bunun için hareket ve taarruz gerekmektedir. Bu taarruz da ya doğrudan doğruya Çatalca'dan karadan ve yahut hem karadan ve hem de Bulgarların asıl kuvvetini çıkarma hareketiyle tehdit edecek surette denizden ve yahut aynı zamanda Gelibolu yarımadasından yapılmalıdır. Taarruz hareketinin bir an bile geri bırakılması caiz değildir. Edirne günden güne kuvvetini kaybetmekte ve düşmesi yaklaşmaktadır. Düşüşden sonra, muhasarada kullanılanlar, bütün silâh ve donatımlarıyla asıl kuvvetlere katılacaklarından sayı üstünlüğünün taarruz azmiyle telâfisi güçlük kazanacaktır.

Bundan dolayı, Gelibolu limanında bulunan kuvvetler, süratle Çatalca yönüne celp edilmeli ve Gelibolu'da kalacak askere, Çatalca ordusuyla beraber düşmana şiddetle taarruz emri verilmelidir. Aksi halde, kabinenin düşük kabineden ayrıldığı taraflar belli ve 23 Ocak 1919 hükümet darbesini yapanların takdir edilmesi ve öğülmesi sebeplerinin izahı mümkün olamayacak ve *kim bilir daha neler olacaktır*.

Atatürk'ün bu yazısı, Mahmud Şevket Paşa tarafından alınmış, lâkin önemsenmemiştir. Çünkü kendisi, daha çok Enver Beyin (Paşa) etkisi altında bulunuyordu. Enver Bey ise, Mustafa Kemal Beyi kendi

⁵ Çatalca mütarekesine göre Türkler muhasara altında bulunan Edirne'ye yiyecek gönderemeyecekler, halbuki Bulgarlar, kendi orduları için Edirne'den geçen trenle erzak taşıyabileceklerdi. Bu hal, kısa zaman sonra Edirne'de evvelâ yiyecek sıkıntısının başgöstermesine, sonra da açlığın başlamasına yol açmış bulunuyordu.

ikbali için daima tek rakip olarak görmekte ve bu yüzden ondan gelecek her şeyi baltalamaya çalışmaktaydı. Bu yazı, resmî bir işleme tâbi tutulmadığından çok yazık ki devlet arşivlerine intikal edemiyerek Mahmud Şevket Paşa'nın şahsî evrakı arasında kalmış ve bunların bir kısmıyla birlikte "Belgelerle Türk Tarihi Dergisi" arşivine geçmiş ve tarafımızdan orada görülmüştür. Bu belgenin fotokopisini ve Türk harflerine çevrilmesini ayrıca sunuyoruz.

Bütün bunlardan anlaşılan, Edirne'nin bir askerî hareket sonunda kurtarılması düşüncesinin Aziz Atatürk'den gelmiş olduğudur. Kendisi, her halde bu yazının akibetini bilmediği ve ne olduğunu kestiremediği için, bu olaydan hiç bahsetmemiştir. Esasen şahsî öğünmelerden uzak ve her başarıyı daima Türk milletine maletme itiyadında idi.

Çok yazık ki, onun bu uyarışı dikkate alınmadı. Bir müddet sonra da, Edirne daha fazla dayanamıyarak düştü. Nihayet Osmanlı devleti 30 Mayıs 1913 tarihinde Londra barış andlaşmasını imzalayıp Midye - Enez hattını sınır olarak kabul ve Edirne'yi Bulgaristan'a terketti. Bu andlaşma ile iktidar hükûmeti, düşürülen Kâmil Paşa hükûmetinin bir hayli yumuşatmış olduğu barış şartlarının çok daha ağırını kabule mecbur kalmıştı. Halbuki, aziz Atatürk'ün uyarısına uyulmuş olsaydı, bu felâket olmazdı.

Bilindiği gibi, Mahmud Şevket Paşa 11 Haziran 1913 tarihinde bir suikast sonunda öldürülmüş, bunun üzerine sadarete Mısırlı Prens Said Halim Paşa getirilmiş, bu sırada Rumeli'deki Türk topraklarını paylaşma yüzünden Balkan devletleri birbirine düşmüş, sonunda Bulgaristan eski müttefiklerine karşı savaş açmıştır. Bulgaristan'ın kendisini yıkıma sürükleyen böyle bir maceraya girişmesinin en mühim sebebi, siyasî dizginin hükûmetin değil, ordunun elinde bulunmasıydı⁶. Bulgarlar, Sırp'lara ve Yunanlılara süratle yenildiler. İşte Osmanlı devleti, ancak bundan sonra teşebbüs ve harekete geçerek 21 Temmuz 1913 tarihinde ordu vasıtasıyla Edirne ve Kırklareli bölgesini işgal etmiş ve Edirne şehrini kurtarmıştır.

Ancak, bu teşebbüse Atatürk'ün teklif ettiği anda girişilmiş olsaydı, Edirne Bulgar işgaline düşerek orada kalan halk ve asker pek ağır ıztıraplara uğramaz ve neticede muhakkak ki Londar ve daha sonraki İstanbul barışlarından çok daha uygun bir andlaşma imzala-

⁶ Hikmet Bayur, Türk İnkılabı Tarihi, c. 2, kısım 2. s. 393.

mak imkânı elde edilebilirdi. Onun uyarışını kabul etmeyen Mahmud Şevket Paşa hükümeti, sonunda Edirne'yi kesin olarak vermeyi kabul zorunda kalmıştır. Ayrıca, Bulgaristan müttefikleriyle yeniden savaşa tutuşmamış ve yenilmemiş olsaydı, Londra barış andlaşması gereğince Edirne Bulgaristan'da kalacaktı ki, bu devlet sonsuz ihtiraslarına yenilmiyerek daha realist bir politika takip etmiş olduğu takdirde, netice böyle olurdu. Yani, Edirne'yi devlete tekrar Said Halim Paşa hükümetinin azim ve teşebbüsü değil, Bulgar idarecilerinin hatalı davranışı kazandırmıştır. Atatürk, yazısının sonunda, kendi uyarışlarına uyulmadığı takdirde "Kim bilir daha neler olacaktır" cümlesiyle ileride geçecek olaylara büyük bir öngörülükle işarete bulunmuş ve her zaman olduğu gibi de tahminleri doğru çıkmıştır.

Belgenin Türk harflerine çevrilmiş şekli :

HUZUR-I SÂMÎ-İ NEZARETPENAHÎYE

Bolayır Merkez Tabyası

4/5 Şubat 328

Tarafeyn ordularının vaz'iyet-i harbiyeleri sevkul-ceyş nokta-i nazarından münakaşa ve tetkik edilmiş, bu münakaşa-i ilmiye neticesinde Osmanlı ordusuna terettüp eden hatt-ı hareket elyevm takip edilen hatt-ı harekete münafî zuhur etmiştir. Böyle bir zamanda hakayık-ı fenniyyeyi ortaya koymak vazifesine binaen bervech-i zîr serd-i mutalâata ictisar ve bu babdaki cesaretin müsamaha edilmesine intizar olunur :

10 Kânunısânî 328 tarihinde vaz'iyet-i siyasiye

Osmanlı ve Bulgar orduları hâl-i mütarekededirler. Osmanlı kabinesi Edirne'nin Bulgar eline geçmesine muvafakat ve adaların tâliini düvel-i muazzamaya havale etmiş ve bu kararını tebliğ eylemek üzere bulunmuş iken Bâb-ı âliye tecemmü' eden bir cemaat tarafından nümâyîş yapılarak Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili katil ve Hey'et-i Vükelâ esnay-ı vazifede iken tehdid ve makam-ı iktidardan iskat edilmiştir. Zât-ı Hazret-i Padişahî yeni bir kabinenin teşkilini taraf-ı âsafânelerine tevdi' buyurmuş ve bu vazife kabul buyurularak tamîm kılınan beyannamede milletin iade-i namusuna kabi-

nece gayret olunacağı gibi umum evlâd-ı vatan bu maksada hizmete davet olunmuştur.

Yani kabinenin sâkit kabine ile hem-fikir olmadığı ve Edirne'yi Bulgar'lara terketmek taraftarı bulunmadığı tanzim ve düvel-i muazzamaya tevdi ve bir sureti matbuat ile neşrolunan cevabî notadan anlaşılmıştır.

10 Kânunsâni 328 tarihinde vaz'iyet-i askeriye

Osmanlı ordusu biri Çatalca'da diğeri Gelibolu şibih cezâresinde olmak üzere ikiye inkısam etmiştir. Kısm-ı küllî Çatalca hatt-ı müdafaaında ve sevkül-ceyş ihtiyatları Ayastefanos'da ve İzmit ve Bandırma cihetlerinde bulunmaktadır.

Gelibolu şibih ceziresindeki kısm-ı cüz'î bir kısım kuvvetini hâl-i harbde olan Yunan ordusunun Buğaz aleyhine yapması muhtemel ihraç hareketine karşı koymağa tahsis eylemiştir.

Mütarekenin tarih-i akdinden 10 Kânunsâni 328 tarihine kadar gerek Çatalca ve gerek Gelibolu kuvvetlerinin iade-i intizamına ve kabiliyyet-i hareket ve harbiyelerinin tezayüdüne çalışılmaktadır.

Bulgar ordusu kısm-ı küllîyesiyle Çatalca karşısında ve bir fir-kasiyle Gelibolu şibih ceziresi şimalinde bulunmaktadır. Edirne'nin muhasarası eskisi gibi devam etmektedir. Adetce faikiyetin Bulgar ordusunda olduğuna Osmanlı ordusu Erkân-ı Harbiyesince kanaat vardır.

22 Kânunsâni 328 de vaz'iyet-i siyasiyye

Muhasımın Edirne'yi vermemek iddiasında bulunan Osmanlı notasına karşı muhasamayı ilân eylemekle cevap vermiştir. Osmanlılar cihetinde 10 Kânunsâni 328 darbei hükümetini ika' edenler tecziye edilmedikten başka mühim memuriyetlere geçirilmesinden Osmanlı kabinesinin darbe-i mezkûreyi vücade getiren hareket-i fikriyeyi takdir eylediği ve nümâyışçilerle tevhid-i fikir ve mesaî eyleyeceğini işrab ediyor.

Osmanlı efkâr-ı umumiyesi sakıt kabinenin iltizam-ı meskenetle Edirne'yi düşmana vermeğe razı olduğuna ve yeni kabinenin nâmus-ı millî ve askerîyi iade ederek henüz düşman elinde bulunan Edirne'nin Osmanlı ordusunun hareket-i taarruziyesiyle tahlis olunacağına mutmaindir. Vilâyatta hükümetin teşvikatiyle harbin idamesi lehinde tezahurat uyandırılmışdır.

22 Kânunısânî 328 de vaz'iyet-i askeriye

10 Kânunısânî 328 den beri vaz'iyet-i askeriyece bir tebeddül-i mühim yoktur. İzmit ve Bandırma cihetlerindeki sevkül-ceyş ihtiyatının vapurlara irkâbı hazırlıkları yapıyor. Anadolu'dan başka celbedilecek kuvvet yoktur. Efrad-ı milletten eli silâh tutan yüz binlerce kişiden istifade edileceğine dair bir hareket meşhud değildir.

Vaz'iyet-i mezkûrenin münakaşası ve elde edilen netice :

Milletin ve efkâr-ı umumiyenin aldatılmaması ve kabinenin kendi iddiasını tekzip eylememesi için düşman ordusunun faikiyet-i adediye ve sevkul-ceyşiyesini kat'î ve azimkârane bir hareket-i taarruziye ile telâfiye karar verildiğine hükmetmek lâzım gelir. Filvaki bundan başka türlü karar verilemez.

Edirne, Çatalca ordusundan 300 kilometre uzakta ve Çatalca karşısındaki Bulgar küvve-i külliyesinden mâada ayrıca bir muhasara ordusuyla Osmanlı ordusundan ayrı bulunmaktadır. Binaenaleyh, Edirne'ye varmak için evvel emirde Çatalca'daki Bulgar kuvve-i külliyesini duçar-ı inhizam eylemek, saniyen muhasarayı cebren ref' etmek, salisen dört aydan beri mahsurînin tahribatını izale için külliyyetli erzakı serian şehre yetiştirmek lâzımdır. Bunun için hareket ve taarruz iktiza eder. Bu taarruz ya doğrudan doğruya Çatalca'dan karadan veyahut hem karadan ve hem de Bulgar kısm-ı küllisi gerilerini ihraç hareketiyle tehdit edecek surette denizden veyahut aynı zamanda Gelibolu şibih ceziresinden yapılmalıdır.

Hareket-i taarruziyenin bir an dahi tehiri câiz değildir. Edirne günden güne kuvvetini zâyi' etmekte ve sukuta takarrüp eylemektedir. Sukutdan sonra muhasırın düşmanın küvve-i külliyesine bilcümle esleha ve techizatiyle inzimam edecek ve faikiyet-i adediyenin taarruz-ı azimkârane ile telâfisi kesb-i müşkilât edecektir.

Binaenaleyh Gelibolu limanında bulunan kuvvetler, serian Çatalca cihetine celbedilmeli ve Gelibolu'da kalacak askere Çatalca ordusuyla beraber düşmana şiddetle taarruz emri verilmelidir. Aksi halde kabinenin sâkıt kabineden inhıraf eylediği cihetler taayyün edemeyecek ve 10 Kânunısânî 328 darbe-i hükümetini îka' edenlerin esbâb-ı takdir ve sitayiş gayr-ı kabil-i izah bulunacak ve kimbilir daha neler olacaktır. Olbabda emir ve ferman hazret-i menlehülemdir.

Bahr-ı sefid kuvây-ı mürettebesi erkân-ı harbiyesine memur binbaşı

M. KEMAL

Bahr-ı sefid Buğazı kuvây-ı mürettebesi erkân-ı harbiye reisi Binbaşı

ALİ FETHİ

Hâmiş : Bir nüshası Başkumandanlık Vekâlet-i celîlesine takdim olunmuştur.